

ПРЕГЛЕД ГЕОГРАФСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ – REVIEW

Група аутора - ГЕОГРАФСКА
ЕНЦИКЛОПЕДИЈА НАСЕЉА
СРБИЈЕ

Географски факултет у Београду
под руководством др Србљуба
Стаменковића

Географска енциклопедија Србије рађена је на Географском факултету у Београду од 1998. до 2002. године. Идејни творац и руководилац пројекта је **Србљуб Станенковић**, редовни професор Универзитета у Београду, који је написао и теоријско - методолошка упутства. У припреми енциклопедије значајан допринос су дали и Милован В. Радовановић и Јован Илић, професори у пензији, који су радили на предходним енциклопедијским издањима. У њеној изради учествовало је преко сто аутора (географа, демографа, просгорних планера, етнолога, урбаниста, археолога, социолога и др.) са универзитета у Београду, Новом Саду, Приштини и Нишу те из различитих установа као што су Географски институт Јован Цвијић САНУ, Етнографски институт САНУ, Републички завод за статистику Србије у Београду и др. Израду енциклопедије финанцирало је Министарство за науку и технологију Републике Србије.

Енциклопедија насеља Србије представља, како многи кажу, капитално дјело од највишег значаја за националну науку и културу". Објав

љени материјал чини квалитетну и обимну научно - информативну основу за даља научна истраживања (географска, демографска, економска, етнолошка, историјска, туризмоловска, топономастичка, лингвистичка и др.) о насељима и геопотенцијалу Србије. У енциклопедији је представљено 6 155 саглних и преко 1000 привремених насеља са појединачним енциклопедијским одредницама које садрже слиједеће податке: име насеља, локацију, податке о територију, физиономији, етничком сastаву становништва и миграционим кретањима, привреди и др. Објављени подаци омогућују њихову примјену у администрацији, статистици, планирању, ревитализацији појединачних подручја, искориштавању природних, демографских и материјалних ресурса те у другим различитим облицима друштвене праксе. Насеља су обрађена по азбучном редосљеду на нивоу 189 општинских центара, колико их Србија има, тако и у склопу појединачних општина. Трендови размештаја насеља и становништва у оквиру сваке општине дати је у облику табеларног прегледа за период 1961 - 1991. г., као вријеме интензивног друштвеног развоја, у коме су изражени и могу се пратити бројни процеси као што су: урбанизација, деаграризација, поларизација развоја и др.

Проучавање насеља у Србији има дугу научну традицију и почела су интензивно Цвијићевим антропогеографским истраживањима Балканског полуострва крајем XIX вијека. Енциклопедија насеља Србије представља теоријско - методолошки спој традиционалног и савременог географског приступа у проучавање насеља које укључује и кориштење спознаја географских помоћних наука и дисциплина и има широку лепезу примјењивости. У току теренских истраживања регистроване су бројне промјене у насеобинској мрежи Србије, чије проучавање и сагледавање може користити планирању савременог развоја. Једна од тих промјена је и тренд спонтаног гашења села у свим крајевима Србије.

Како сам руководилац пројекта, др С. Стаменковић каже, рад на енциклопедији није завршен, већ напротив тражи константно праћење промјена у насебинској мрежи и географској сгварности Србије. Овакав рад захтијева и велик тим стручних људи који и даље остају учесници овог пројекта од највишег националног значаја.

Као још један допринос осавремењавању науке и примјене модерне технологије у науци, јесте и електронско издање енциклопедије, које је објављено 2004. године. Оно је доказ студиозности аутора и попраћено је великим медијском пажњом. Благосовио га је Свети архијерејски синод Српске православне цркве, а Министарство просвјете и спорта Републике Србије одобрило његову употребу у настави и препоручило као пожељно и неопходно наставно средство. Електронско издање енциклопедије насеља омогућило је њену популаризацију, већу доступност и могућност шире примјене, а његов иницијатор и креатор је мр Милорад Симић РАС, члан Института за српс-

ки језик САНУ и уредник Речника САНУ. Електронско издање садржи упутство за кориштење (као што су инсгалисање, регистровање, сугестије, контакти и др.), садржај, имена аутора, списак преко 800 билиографских јединица. Напоменимо да су оба издања (књиге и ЦД) обогаћени картама и бројним квалитетним фотографијама.

Да је рад на енциклопедији процес који траје казује преко 10 000 исправки (изјема и допуна) научно - сгрученог и језичког карактера, које су се у односу на књиге, појавиле на електронском издању. Ово праћење и континуитет рада, како каже др Стаменковић, требају и стабилна средства и фондове за финансирање. За надати се је да ћешира јавност имати слуха, схвати вриједност поменутих издања, која су до сада најобухватније проведена истраживања насеобинске стварности у Србији, и подржати их. Оваква истраживања насеља потреба су и Републици Српској и БиХ као полазна основа у планирању развоја простора.

мр Мира Мандић

Ранко Гајић
ЛАУШ - ПРИРОДА
- ДРУШТВО - ПРИВРЕДА
Институт за природне и
математичке студије, Бања Лука,
2004. стр. 184, тираж 500 примјерака

Рукопис Лауш, аутора Ранка Гајића, вриједан је документ о географско-историјском развоју дијела Бања Луке. О савременом развоју Бања Луке више је писано са новинарско - публицистичког аспекта него научно - истраживачког и више историјског него географског, па је ова књига вриједан допринос истраживању савременог развоја града. Она је ре-

зултат дужег сакупљачко-истраживачког рада аутора који је уједно становник Лауша.

Географска литература монографског карактера углавном се бави проблематиком цијелог насеља, а ријеђе једним његовим дијелом, што је случај са овом књигом, што је чини занимљивијом и вриједнијом. Досадашњи аутори радова о Бања Луци третирали су град у целини, а сада пред собом имамо књигу у којој се, уз праћење географско - историјског развоја града као целине, посебно сагледава мјесто и улога једног њеног дијела, Лауша, што нам омогућава детаљније и квалитетније упознавање са овим дијелом града, али је аутору свакако отежавало истраживање, јер је теже пратити развој само једног сегмента унутар градске целине. Аутор мора сагледавати и проучавати прво целину, односно у обимној грађи тражити фрагменте који се односе на Лауш и издвајати их. Ово је врло незахвално, посебно кад је у питању статистичка база, јер се она првенствено односи на град као територијалну и административну целину. То је захтјевало од аутора да прво сагледа положај, физичко-географске и друштвено - географске карактеристике простора града, његов историјски развој, друштвена и привредна кретања, те унутар њих одређује мјесто и улогу насеља Лауш. Обзиром да је Лауш и природно - географска микроцелина на простору градске територије и најмања административна целина (мјесна заједница), а да се њихове границе не поклапају, Гајић је прatio и Лауш као просторно - физиономску целину и Лауш као мјесну заједницу, што је посао усложњавало и захтијевало добро познавање простора.

Књига се састоји из три веће целине. Прву чини поријекло имена, географски положај, границе, при-

родно - географске карактеристике, односно геоморфолошке, геолошке, геомеханичке и сеизмичке карактеристике, клима, хидрилошка обиљежја, тло и биљни свет, које је аутор поткријепи? са 5 фотографија, 5 карата и једном скицом. Овај дио књиге резултат је проучавања обимне литературе, просторног плана, као и теренског истраживања.

Други дио књиге, бави се друштвеним средином, обухвата историјски развој града и насеља Лауш који је аутор подијелио на више периода узимајући за први све до 1878. године, јер иако посгоји ранија насељеност, Лауш се почиње интензивно развијати тек отварањем рудника у вријеме аустро - угарске окупације БиХ и постаје важан фактор развоја града Бања Луке упоште. Други период развоја Лауша је до 1918. године, трећи период од 1918. до 1950. године, четврти од 1950. до 1969. године - вријеме и тензивне социјалистичке изградње и посљедњи период од катастрофалног земљотреса до 2004. године и у сваком се прати интензивна трансформација насеља и друштва. За сваки период карактеристичне су одређене фазе привредног развоја и демографског раста. Гајић даје, како занимљиво сагледавање времена и политичких прилика, тако и сегменте друштвеног живота. Овај дио књиге резултат је истраживачког рада на архивској грађи, теренским истраживањима, анкетама и интервјуима са становништвом Лауша, што раду даје научно - истраживачки карактер и особитост.

Трећи дио ове својеврсне монографије прати привредни развој, физичку и друштвену инфраструктуру и њихов утицај на развој Лауша са бројним фотографијама и неколико скица и графика, који чине неку врсту ретроспектице у еволуцији при-

вреде и друштва овог насеља. Аутор завршава своју књигу привредним и друштвеним приликама 2004. године.

Ова својеврсна монографија, није само пресјек географско - историјског развоја једног простора кроз дуг временски период, за који су карактеристична бурна историјска дешавања, ратови, већ и природне катастрофе, као што је разорни земљотрес 1969. године, који су оставили дубоке трагове у развоју, како града Бања Луке, тако и насеља Лауш, већ и сјећање и одавање поштовања свим људима знаним и незнаним, јавним личностима и анонимним градите-

љима Лауша, који су бродећи кроз тешка времена изграђивали га. Из тог разлога књига садржи извјесну ауторову субјективност у процјењивању прилика, догађаја и људи, као и уношење личних емоција чиме није увијек задржана професионална дистанца. Ријечник је лак и лишен претјеране научности, што књигу чини штивом лаким за читање сваком читаоцу, али истовремено умањује њену сгручност. То ипак не умањује опши значај ове књиге, чија је намјена да буде корисно штиво у упознавању развоја дијела града.

mr Мира Мандић